

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра суспільних дисциплін

07-03-305М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних робіт та організації самостійної роботи
із навчальної дисципліни

«Крос-культурна психологія»

для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за освітньо-професійною програмою «Психологія»
спеціальності 053 «Психологія»
заочної форми навчання

Рекомендовано науково-методичною
радою з якості ННІЕМ
Протокол № 1 від 02.09.2021 р.

Методичні вказівки до практичних робіт та організації самостійної роботи із навчальної дисципліни «Крос-культурна психологія» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за освітньо-професійною програмою «Психологія» спеціальності 053 «Психологія» заочної форми навчання [Електронне видання] / Смольська Л. М. – Рівне : НУВГП, 2021. – 13 с.

Укладач:

Смольська Л. М., кандидат психологічних наук, доцент; доцент кафедри медико-психологічних дисциплін.

Відповідальний за випуск Олексін Ю. П., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри суспільних дисциплін.

Рецензент, керівник групи забезпечення спеціальності: Ставицький О. О., доктор психологічних наук, професор, професор кафедри суспільних дисциплін.

© Смольська Л. М., 2021

© НУВГП, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Тематичний розподіл практичних занять та годин самостійної роботи	6
РОЗДІЛ 2. Методичні рекомендації до практичних занять, самостійної роботи	6
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1. Теми 1-2. Т.1.Крос-культурна психологія як прикладний науковий напрямок. Т.2.Психологічний вимір культур.	6
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2. Тема 3. Спілкування в крос-культурному контексті.	8
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3. Теми 4. Крос-культурна психологія взаємодії в особистому та суспільному житті.	9
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4 Крос-культурна психологія взаємодії в організаціях	11
РОЗДІЛ 3. Розподіл балів, які отримують студенти	12

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Крос-культурна психологія» належить до вибіркового компоненту магістерської ОПП. Вивчення її передбачає ґрунтовні інтегральні знання та вміння здобувачів освіти із загальногуманітарних дисциплін, соціальної психології, кризової психології, психодіагностики, психологічного консультування, психокорекції, психотерапії, організаційної психології, психології управління. Крос-культурна психологія – дисципліна, що інтегрує знання з культури, психології та менеджменту, необхідні для професійної ефективності психолога в сучасному глобалізованому світі з його крос-культурними викликами.

Мета вивчення курсу – оволодіти компетенціями крос-культурного аналізу та програмуючого синтезу.

Задачами є опанування здобувачами освіти:

- теорією та методиками ідентифікації/діагностики міжкультурних протиріч;
- вмінням модифікувати/коректувати ментальні програми на індивідуальному, парному та груповому рівнях, враховуючи культурні розбіжності;
- навичками навчання ненасильницькому партнерському спілкуванню в крос-культурній парі з настановою на прийняття спільного поля різноманіття;
- вмінням упроваджувати організаційну та лідерську культуру толерантної взаємодії.

Компетентності, якими магістрант повинен оволодіти в рамках дисципліни:

- розпізнавати крос-культурні розбіжності як коріння наявних чи потенційних конфліктів на індивідуальному особистісному, парному (сімейному) та організаційному рівнях;
- вміти проводити ідентифікаційно-діагностичні дослідження;
- складати модифікуючі/корекційні програми для покращення парного партнерства у близьких стосунках та для оптимізації організаційної взаємодії між лідером та працівниками.

Авторська методична концепція вивчення дисципліни полягає в тому, щоб максимально організувати самостійну пізнавальну діяльність студентів. Вона складається з компонентів:

- 1) Пізнавально-орієнтувального компонента – студент самостійно робить огляд загального змісту теми, питань, завдань, списку джерел з тим, щоб зорієнтуватись:
 - а) в обсязі матеріалу; б) його місці в системі предметної теорії та практики; в) легкості/складності у використанні.
- 2) Пізнавально-структуруючого компонента – студент самостійно структурує та

переструктурує матеріал різного ступеня складності з тим, щоб зробити його «своїм», тобто надати йому нового вигляду та особистісного смислу:

- а) простішого для сприймання та запам'ятовування;
- б) відповідного до смаків та професійних інтересів (мотивація самовираження);
- в) цікавим для обговорення з колегами, що відповідає комунікативним потребам та лідерським компетенціям здобувача освіти.

3) Пізнавально-пошукового компонента – студент самостійно шукає та створює інформацію з тим, щоб:

- а) поглибити власний професійний ресурс знань та вмінь;
- б) підтримувати високий рівень психічної енергії та самоповаги;
- в) набувати вмінь практикуватись у професійному діапазоні творчих завдань.

4) Експериментально-дослідницького компонента – студент самостійно проводить емпіричні дослідження за темами з тим, щоб:

- а) накопчувати практичний досвід;
- б) перевіряти дію вивчених методів на практиці та формувати власний методично-професійний профіль;
- в) розвивати діловий прагматизм.

Для реалізації усіх компонентів **завдання для самостійної роботи** сформульовані до кожної практичної роботи так, щоб студенти могли опрацювати тему в повному діапазоні компонентів освітньої діяльності: орієнтувальної, структуруючої, пошукової, експериментально-дослідницької.

Особливістю пропонованої дисципліни є те, що матеріали її частково вивчаються та обговорюються магістрантами англійською мовою, що передбачено освітньо-професійною програмою при вивченні даного курсу.

РОЗДІЛ 1

ТЕМАТИЧНИЙ РОЗПОДІЛ ГОДИН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ГОДИН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ Теми	Назва теми с/практичного заняття	Кіль- кість Годи- н	№ з-ття	К- ть год. с.р.
1-2	Т.1.Крос-культурна психологія як прикладний науковий напрямок. Т.2.Психологічний вимір культур.	2	№1	44
3	Спілкування в крос-культурному контексті.	2	№2	22
4	Крос-культурна психологія взаємодії в особистому та суспільному житті.	2	№3	22
5	Крос-культурна психологія взаємодії в організаціях.	2	№4	22
	Всього годин:	8		110

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1 (2 год)

ТЕМИ 1-2. КРОС-КУЛЬТУРНА ПСИХОЛОГІЯ ЯК ПРИКЛАДНИЙ НАУКОВИЙ НАПРЯМОК. ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР КУЛЬТУР

Мета: Ознайомитись з науковим міжгалузевим напрямком «крос-культурна психологія»; з поняттями культури, полікультурної інтерференції, крос-культурного підходу тощо; з критеріями визначення культури в крос-культурному контексті; набувати навичок практичного використання знань та інструментів, набутих в процесі вивчення теми; вдосконалювати здатність користуватись англійською мовою; підвищувати мотивацію професійної самореалізації.

Завдання:

1. Попередньо прочитайте анотацію та опрацюйте тематичну літературу.
2. Опрацюйте англomовний матеріал.
3. Сформулюйте самостійно або в трійках професійно важливі питання для обговорення та закріплення компетенцій, в т.ч. спілкуватись англ. мовою.
4. Ознайомтесь з методиками дослідження характеристик відповідно до теми.
5. Обговоріть зміст обох тем заняття за сформульованими питаннями проблемного характеру, спираючись на свій план-конспект або презентацію.
6. Дайте експертну оцінку вивченого матеріалу та методикам з точки зору їх

практичної користі.

7. Напишіть науково-популярну статтю з практичними рекомендаціями від психолога за одним з питань теми. Або -
8. Зробіть індивідуальний або парний міні-проект у вигляді кейсів та рекомендацій, пам'яток для професійного застосування.
9. Обговоріть та обміняйтесь напрацюваннями в позааудиторний час.

Анотація тем 1-2

Т.1 Поняття культури в основі крос-культурної психології. Загальне уявлення про культурний та крос-культурний контекст. Неспівпадіння зовнішнього та внутрішнього культурних контекстів. Цілі та задачі крос-культурної психології. Категорії, понятійний апарат крос-культурної психології. Зміни сучасного життя та детермінанти врахування крос-культурного контексту в роботі психолога. Психологічна проблематика, пов'язана з шлюбною, освітньою, трудовою міграцією населення України та інших країн. Компетенції крос-культурного психолога. Задачі, особливості та вимоги до крос-культурних досліджень. Методики емпіричних досліджень базових категорій крос-культурної психології.

Т.2 Культурна відмінність як проблема. Цінності-ставлення-поведінка як критерії культурного виміру. Сучасне трактування культурних відмінностей як різноманіття на противагу «свій-чужий-інший». Знання в основі культури як відгук на потреби людини. Поняття культурного синдрому. Простота-складність, індивідуалізм-колективізм, відкритість-закритість (Г.Тріандіс), уникнення невизначеності, дистанція влади, маскуліність – фемінність (Г. Ховстед). Ставлення до часу. Ставлення до простору. Сильний і слабкий культурний контекст. Конфліктність культурної інтерференції в наслідок взаємного неприйняття. Культура і особистість. Поняття «базової», «модальної» і «типової» особистості, притаманної певній культурі. «Я-концепція» та «соціальне обличчя» в різних культурах.

Література до теми 1:

Базова:

1. Кузнецова Т. В. Психологія культури : (Психол. філос. аналіз): Курс лекцій. К. : МАУП, 2005. 152 с. С.57–60.
2. Почебут Л. Г. Кросс-культурная и этническая психология : учебное пособие. СПб. : Питер, 2012. 336 с. С. 12–27; Електронна україномовна версія https://stud.com.ua/155405/psihologiya/kros-kulturna_i_etnichna_psihologiya
3. Тодорова Н. Крос-культурний менеджмент. Донецьк : ДонНТУ, 2008. 330 с. С. 9–34.

Додаткова:

1. Кроскультурна взаємодія: теорія, методологія, практика : монографія / за заг. ред. А. К. Солодкої. Миколаїв : Іліон, 2014. 204 с. С.1–97.

2. Стефаненко Т. Г. Этнопсихология. Москва : Аспект Пресс, 2008. 367 с.
3. Татарко А. Н., Лебедева Н. М. Методы этнической и кросскультурной психологии / отв. ред. И. М. Савельева. М. : НИУ ВШЭ, 2011. 162 с.

Література до теми 2:

Базова:

1. Кузнецова Т. В. Психологія культури : (Психол. філос. аналіз): Курс лекцій. К. : МАУП, 2005. 152 с. С.57–60.
2. Тодорова Н. Крос-культурний менеджмент. Донецьк : ДонНТУ, 2008. 330 с. С. 40–72.

Додаткова:

1. Кросскультурна взаємодія: теорія, методологія, практика : монографія / за заг. ред. А. К. Солодкої. Миколаїв : Іліон, 2014. 204 с. С.9–34., 106–134.
2. Стефаненко Т. Г. Этнопсихология. Москва : Аспект Пресс, 2008. 367 с.

Англомовні матеріали до теми 1

<https://www.youtube.com/watch?v=YMyofREc5Jk>

Cross cultural communication | Pellegrino Riccardi | TEDxBergen - 20 хв.

Англомовні матеріали до теми 2

<https://www.youtube.com/watch?v=H2rG4Dg6xyI>

Isolation is the dream-killer, not your attitude | Barbara Sher | TEDxPrague

- 21 хв.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2 (2 год)

ТЕМА 3: СПІЛКУВАННЯ В КРОС-КУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ

Мета: Ознайомитись з функціями, ознаками та різнокультурними видами спілкування, з помилками, що викривляють сприймання та розуміння або перешкоджають йому; набувати навичок професійного використання знань та інструментів, набутих в процесі вивчення теми; вдосконалювати здатність користуватись англійською мовою; підвищувати мотивацію професійної самореалізації.

Завдання:

1. Попередньо прочитайте анотацію та опрацюйте тематичну літературу.
2. Опрацюйте англомовний матеріал.
3. Сформулюйте самостійно або в трійках професійно важливі питання для обговорення та закріплення компетенцій, в т.ч. спілкуватись англ. мовою.
4. Ознайомтесь з методиками дослідження характеристик відповідно до теми.
5. Обговоріть зміст теми заняття за сформульованими питаннями проблемного характеру, спираючись на свій план-конспект або презентацію.
6. Дайте експертну оцінку вивченого матеріалу та методикам з точки зору їх практичної користі.
7. Напишіть науково-популярну статтю з практичними рекомендаціями від психолога

за одним з питань теми. Або -

8. Зробіть індивідуальний або парний міні-проект у вигляді кейсів та рекомендацій, пам'яток для професійного застосування.

Обговоріть та обміняйтесь напрацюваннями в поза аудиторний час.

Анотація теми 3

Міжкультурне ділове спілкування. Проблеми крос-культурного спілкування. Помилки сприймання, інтерпретацій, оцінок. Аспекти повідомлень у різних культурах. Швидкі і повільні повідомлення. Високий і низький контекст. Швидкість і спрямованість потоку повідомлення. Послідовність та завершеність повідомлень та дій. Мова, культура, творчість у спілкуванні. Сполучення культур в спілкуванні. Отримання адекватної реакції в крос-культурному спілкуванні. Способи покращення спілкування. Методи дослідження крос-культурного спілкування.

Література до теми 3:

Базова:

1. Кроскультурна взаємодія: теорія, методологія, практика : монографія / за заг. ред. А. К. Солодкої. Миколаїв : Іліон, 2014. 204 с. С.73–75., 108–115.
2. Татарко А. Н., Лебедева Н. М. Методы этнической и кросскультурной психологии / отв. ред. И. М. Савельева. М. : НИУ ВШЭ, 2011. 162 с. С. 64–103.

Додаткова:

1. Кроскультурна взаємодія: теорія, методологія, практика : монографія / за заг. ред. А. К. Солодкої. Миколаїв : Іліон, 2014. 204 с. С.73–105.
2. Стефаненко Т. Г. Этнопсихология. Москва: Аспект Пресс, 2008. 367 с.
3. [Татарко](#) А.Н., [Лебедева](#) Н.М. Методы этнической и кросскультурной психологии / отв. ред. [И. М. Савельева](#). М.: НИУ ВШЭ, 2011. 162 с.

Англомовні матеріали до теми 3:

1. <https://www.youtube.com/watch?v=4BZuWrdC-9Q> Own Your Behaviours, Master Your Communication, Determine Your Success | Louise Evans | TEDxGenova 18 хв.
2. <https://www.youtube.com/watch?v=R1vskiVDwl4> 10 ways to have a better conversation | Celeste Headlee 12 хв.
3. <https://www.youtube.com/watch?v=Ge7c7otG2mk&t=29s> Learning a language? Speak it like you're playing a video game | Marianna Pascal TEDxPenangRoad 15 хв.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3 (2 год)

ТЕМА 4. КРОС-КУЛЬТУРНА ПСИХОЛОГІЯ ВЗАЄМОДІЇ В ОСОБИСТОМУ ТА СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ

Мета: Ознайомитись з труднощами та бар'єрами взаємодії в парі на тлі полікультурної інтерференції, функціями, ознаками та різнокультурними видами спілкування, з помилками, що викривляють сприймання та розуміння або перешкоджають йому; ознайомитись з явищем інтолерантності/толерантності під час різних соціальних контактів; набувати навичок творчо застосовувати знання та інструменти, набуті в процесі

вивчення теми; вдосконалювати здатність користуватись англійською мовою; підвищувати мотивацію професійної самореалізації.

Завдання:

1. Попередньо прочитайте анотацію та опрацюйте тематичну літературу.
2. Опрацюйте англomовний матеріал.
3. Сформулюйте самостійно або в трійках професійно важливі питання для обговорення та закріплення компетенцій, в т.ч. спілкуватись англ. мовою.
4. Ознайомтесь з методиками дослідження характеристик відповідно до теми.
5. Обговоріть зміст теми заняття за сформульованими питаннями проблемного характеру, спираючись на свій план-конспект або презентацію.
6. Дайте експертну оцінку вивченого матеріалу та методикам з точки зору їх практичної користі.
7. Напишіть науково-популярну статтю з практичними рекомендаціями від психолога за одним з питань теми. Або -
8. Зробіть індивідуальний або парний міні-проект у вигляді кейсів та рекомендацій, пам'яток для професійного застосування.
9. Обговоріть та обміняйтесь напрацюваннями в позааудиторний час.

Анотація теми 4

Конфлікти в парі: порушення кордонів, «загроза» ідентичності. Культурні відмінності та відчуття «я», «ми» в парних та сімейних відносинах. Культурна інтерференція в особистих стосунках: родинна, гендерна, соціально-статусна, освітня, національна складові. Труднощі формування партнерської нової культури. Чинники парних (сімейних) конфліктів. Стратегії розв'язання парних міжкультурних конфліктів. Умови стабільності в крос-культурних парах. Толерантність та інтолерантність. Методики дослідження толерантності/інтолерантності. Програма тренінгу толерантності в міжкультурній взаємодії.

Література:

Базова:

1. Почебут Л.Г. Кросс-культурная и этническая психология: Учебное пособие. СПб.: Питер, 2012. 336 с. С.123–128; Електронна україномовна версія https://stud.com.ua/155405/psihologiya/kros-kulturna_i_etnichna_psihologiya
2. Чиркова Т. І. Шляхи вирішення типових ситуацій непорозуміння у крос-культурній парі. Вісник післядипломної освіти: збірник наукових праць. Серія : Соціальні та поведінкові науки. Київ, 2019. Вип. 9(38). С. 139– 154.

Додаткова:

1. Стефаненко Т. Г. Этнопсихология. Москва: Аспект Пресс, 2008. 367 с.

Англомовні матеріали до теми 4:

1. <https://www.youtube.com/watch?v=VQxI59BQC9Y>

The Link Between Personal Style and Identity | Molly Bingaman | TEDxUMKC 19 хв.

2. <https://www.youtube.com/watch?v=Xvb-v83qJ8U>

The Surprising Key to Building a Healthy Relationship that Lasts | Maya Diamond | TEDxOakland 9 хв.

3. <https://www.youtube.com/watch?v=6FJ5gAN5TK8>

The Art of Being a Couple | Theodore Zeldin | TEDxOxford 18 хв.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4 (2 год)

ТЕМА 5. КРОС-КУЛЬТУРНА ПСИХОЛОГІЯ ВЗАЄМОДІЇ В ОРГАНІЗАЦІЯХ

Мета: Ознайомитись з культурно-психологічними параметрами відношень, труднощами та бар'єрами взаємодії в організації на тлі полікультурної інтерференції; співвідносити поняття національна та організаційна культура; функціями та ознаками якісного лідера в крос-культурних організаційних умовах; набувати навичок творчо застосовувати знання та інструменти, набуті в процесі вивчення теми; вдосконалювати здатність користуватись англійською мовою; підвищувати мотивацію професійної самореалізації.

Завдання:

1. Попередньо прочитайте анотацію та опрацюйте тематичну літературу.
2. Опрацюйте англомовний матеріал.
3. Сформулюйте самостійно або в трійках професійно важливі питання для обговорення та закріплення компетенцій, в т.ч. спілкуватись англ. мовою.
4. Ознайомтесь з методиками дослідження характеристик відповідно до теми.
5. Обговоріть зміст теми заняття за сформульованими питаннями проблемного характеру, спираючись на свій план-конспект або презентацію.
6. Дайте експертну оцінку вивченого матеріалу та методикам з точки зору їх практичної користі.
7. Напишіть науково-популярну статтю з практичними рекомендаціями від психолога за одним з питань теми. Або -
8. Зробіть індивідуальний або парний міні-проект у вигляді кейсів та рекомендацій, пам'яток для професійного застосування.
9. Обговоріть та обмінюйтесь напрацюваннями в позааудиторний час.

Анотація теми 5

Поведінка на робочому місці. Культурно-психологічні параметри відношень в організації. Організаційна та національна культура. Культурно-психологічні розходження в організаціях. Психологія управління культурним різноманіттям. Лідерство в міжкультурному діловому оточенні. Ситуаційний прояв різних культур. Національні стилі лідерства. Крос-культурний психологічний підхід до мотивації персоналу. Методи дослідження організаційної культури та лідерства.

Література до теми 5:

Базова:

1. Тодорова Н. Крос-культурний менеджмент / Н.Тодорова. Донецьк : ДонНТУ, 2008. 330с. С. 107–235.

Додаткова:

1. Стефаненко Т. Г. Этнопсихология. Москва: Аспект Пресс, 2008. 367 с.
2. [Татарко](#) А.Н., [Лебедева](#) Н.М. Методы этнической и кросскультурной психологии / отв. ред. [И. М. Савельева](#). М.: НИУ ВШЭ, 2011. 162 с.

Англомовні матеріали до теми 5:

1. <https://www.youtube.com/watch?v=2h5vi2lq62g>

POLITENESS & INTERCULTURAL COMPETENCE 20 хв.

2. <https://www.youtube.com/watch?v=ToOiAiqEvrE>

Intercultural

Competence 7 хв.

РОЗДІЛ 3

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточне оцінювання на практичних заняттях					Сума балів
№ Теми	1-2	3	4	5	Всього
Години пр.	2	2	2	2	
Бали за тематичний звіт	15	15	15	15	60

За МК-1 – **20** балів, за МК-2 – **20** балів.

Підсумковий контроль: екзамен (40 балів).

Всього: **100** балів.

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	Відмінно	зарах.
82-89	Добре	
74-81		
64-73	Задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно, з можливістю повторного складання	не зарах. з можлив. повторн. складання
0-34	незадовільно, з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зарах., з обов’язк. повторним вивченням дисципліни